

Нед Луд, тъкането на ръчен стан и френско-германското морално банково дело¹

Антони де Жасе²

Когато парният стан изместваше занаятите във Великобритания и ръчните тъкачи губеха своя поминък, те бяха поведени от Нед Луд към отчаяни действия като чупенето на машини. Днес техният бунт би бил наречен „стачка“ на английски и „социално движение“ на френски. Тъй като по онова време политическата коректност била непозната, бунтът на Лудитите бил жестоко потушен от британската армия през 1812 г. Изборът бил между помиряване и драстично потисничество. Помиряването би засегнало свободата на производителите да използват всеки метод на производство, който сметнат за подходящ, при каквито условия могат да договорят с работниците, от които имат нужда – принцип, който изглежда жесток, но който е единственият сигурен начин за радикално дългосрочно подобрене на реалното заплащане и условията за работническата класа. Още повече, че помиряването и последващите пречки за възхода на британската индустриална сила било немислимо по време, когато, точно преди битката при Лайпциг, все още изглеждало, че Наполеон печели, а Великобритания полагала всички усилия да доведе Втората стогодишна война срещу Франция до успешния ѝ край през 1815 г.

Днешните удари срещу bankerите и вдиганата врява за „опитомяване“ на сектора на финансовите услуги си приличат, макар и само в известна степен, с движението на Лудитите от преди два века. Основната разлика е, че докато последователите на ранното лудитско движение се изправяли срещу единомислещо правителство, днешните противници на bankerите и кандидат-реформатори на системата са привлекли голямата част от политическите власти на своя страна. С изключение на дребно малцинство, френското образовано общество никога не е разбирало как работи една икономика, а ако не работи – защо не работи. Френските правителства отдавна са всеизвестни с прилагането на силни дози политически лекове, които са по-лоши от самата болест. Това е и основната видима причина защо Франция, щедро дарена с всичко, което е необходимо, за да направи една страна богата и да накара икономиката ѝ да расте енергично, е сред изоставащите от 1975 г. насам. Сега френското правителство е твърдо убедено, че икономическите смущения от 2008-2009 г. се дължат на моралната поквара, дяволската сложност и нерегулираните ексцесии на модерните финансови услуги. Последните се подчиняват на това, което Париж нарича „англосаксонския модел“. Спасението за системата се крие в смяната ѝ със стриктно регулиран „европейски модел“, в който банките служат на „реалната икономика“, под която Париж разбира физическо производство с осезаем капитал и честен труд, а не размяна на измислени хартийки. Той не може да се схване, че измислените хартийки се разменят, защото представляват права на собственост върху реални неща, и че е по-ефективно те да бъдат разменени вместо физически да се местят материални активи от един собственик или длъжник към друг.

Въпреки че в много отношения Берлин беше започнал да се отърсва, по въпроса за финансовите услуги той пак се завърна към лошия си навик (придобит при управлението на Конрад Аденауер) да следва примера на Париж. Френската ненавист към англо-американските практики се комбинира добре с германските идеали за сериозност, добродетели на средната класа и компромисни решения. Когато Германия и Франция се съюзят, неизбежно постигат своето при вземането на решения в Европа (макар че като се има предвид какво представлява Европа, обикновено няма голямо значение, че го постигат). И Германия, и Франция искаха многообхватна промяна на регулирането на банковото дело, застраховането и търговията с ценни книжа. Сега те получиха своето в

ограничена и все още не съвсем ясна степен, подпомогнати от странната неадекватност на Лондон, естествения противник на действията на Лудитите.

Лисабонският договор създаде два измислени поста, а именно президент на Съвета на министрите и министър на външните работи, които да оглавят също толкова измисленото правителство на Европа. Нито един от постовете няма някаква реална власт. Британското правителство проведе акция в подкрепа на кандидатурата на Тони Блеър за президент и когато този опит се провали, използва предложението му на тепсия като утешителна награда пост на външен министър, назначавайки безобидна и скромна англичанка. Именно тя отсега нататък ще открива всички всеевропейски изложби на цветя и безбройни срещи на върха. Британският избор остави открит пътя пред френския кандидат да получи един от трите или четирите комисарски поста с реална власт – комисарят за вътрешния пазар, който е отговорен за регулирането на финансовите услуги.

Последваха две остри реакции. Едната беше на френския президент Саркози, чиито думи често изпреварват мислите му и който заяви, че това е победа на европейския над англосаксонския капиталистически модел. Другата реакция дойде от лондонското Сити и пресата, където френските действия бяха изтълкувани като заговор да се отслабят конкурентните предимства на британското банково дело и търговия с ценни книжа и да се подпомогне осъществяването на старата френска мечта – за първи път изречена от Валери Жискар д'Естен³ - Париж да се превърне във водещия европейски финансов център. Разбира се, нищо, което комисарят за вътрешния пазар е в състояние да направи, не би могло да приближи тази мечта до реалността. Това, което може да направи, е да причини безредице в целия европейски банков сектор и на пазара на ценни книжа точно както Лудитите са опитвали да съсипят модерните тъкачни машини.

Ако френско-германското разбиране за по-„морално“, безопасно и бюрократизирано банково дело наистина вземе надмощие, лондонското Сити ще пострада повече от всички останали, като част от заетите в него ще емигрират заедно с бизнесите си в Ню Йорк, Женева, Хонконг и Сингапур. Странното е, че част от британските власти изглежда почти искат този резултат, като смятат, че Ситито е „твърде голямо“ и има съмнителна „социална полезност“ (ако трябва да цитирам управителя на Bank of England). Основните мишени на „скастриането“ биха били инвестиционното банкиране и управлението на фондове.

Това са части от сектора, направили най-много, за да провокират възмущението и гнева на обществеността и на официалното становище със своята напълно неясна система на астрономически заплати и бонуси, които сега защитават със зъби и нокти. Несъмнено, футболистите и поп звездите печелят също толкова или повече, но те забавляват публиката, докато инвестиционните банкери и мениджърите на фондове не го правят. Техните възнаграждения отричат закона за търсенето и предлагането и са непонятни за външни лица (включително и автора на тази статия), но намесата в тях е малко вероятно да проработи, лесна е за избягване и може да причини повече зло отколкото добро. Като много други абсурди банковите бонуси може би в крайна сметка ще се превърнат в жертви на естествените икономически сили. До тогава обаче банковото дело ще остане секторът, който всички обичат да мразят, и ще има слаби позиции да се защитава срещу вредните опити да бъде свръх-регулиран.

Освен върху „скастриането“ на инвестиционното банкиране регулациите, вдъхновени от френско-германското единодушие, вероятно ще се съсредоточат върху платежоспособността и върху цялото ново поколение иновативни финансови продукти. Банките вече са под засилен натиск да повишат коефициентите си за платежоспособност и няма да е изненадващо, ако сегашният стандарт, който изисква собственият капитал на банките да е около 8 % от рисковано-претеглените им задължения, постепенно бъде повишен

на 10 или дори 12 %. Скептиците биха отбелязали, че в случай на срив на пазара на водещ клас активи като например ипотеките няколко процента повече или по-малко от собствения капитал не биха направили разлика за това дали една банка остава платежоспособна или не, но по-същественото увеличение на коефициентите за платежоспособност ще изсмуче капитала за останалата част от икономиката, тъй като ще е нужно твърде много, за да се попълнят банковите баланси. Единственият изход за банките е да намалят процента на дълговото си финансиране, да свият балансите си, за да повишат съотношението на наличния капитал към дълговете си. Този резултат, очевидно желан от някои власти, се постига чрез ограничаване на кредитирането – кредитната криза, която властите неуморно порищават.

Другата основна мишена за регулациите със сигурност ще бъдат всички последни иновативни финансови продукти. Те обхващат трансформацията на нетъргуеми в търгуеми активи чрез секюритизация, както и такива деривати като суапове за кредитно неизпълнение, пут и кол опции, валутни и стокови фючърси и лихвени суапове. Общата функция на всички тях е да спомагат разпределението на риска чрез създаването на инструменти за застраховането му и за гарантиране на застраховката. Те също така служат като по-ефективни средства за спекулацията, която всички горчиво мразят и искат да изкоренят, като не разбират, че функцията и е да изглади ценовите колебания чрез покупки по ниски цени и продажби по високи. По този начин изтласква цената нагоре, когато достигне дъното, и я потиска, когато достигне връхна точка. Ако правеха обратното, спекулантите биха се докарвали до фалит.

Тъжна оценка на нашето разбиране за икономиката е това, че очакваме регулаторите да наложат на спекулацията да се подчини на определена дисциплина поради това, че е „дестабилизираща”, както и че е издънка на „неморалния капитализъм”.

¹ Статията е публикувана за първи път на 4 януари 2010 г. в Библиотеката за икономика и свобода (<http://www.econlib.org/library/Columns/y2010/Jasayluddite.html>). Преводът от английски е на Цветелина Ненова, стажант в ИПИ.

² Антони де Жасе (р. 1925) - независим учен и теоретик, изключително известен либерален философ, когото определят като един от малкото гениални и оригинални мозъци в съвременната политическа философия. Роден е в Унгария. През 1948 г. напуска родината си. Образованието си получава в Унгария, Австралия и Англия. До 1962 г. е преподавател в Оксфордския университет и публикува редица статии в престижни научни икономически списания. По-късно започва да се занимава с бизнес. След като се пенсионира той обръща поглед към политическата философия. Сред най-известните му книги са: “Държавата” (1985), “Избор, договор и съгласие” (1991), “Срещу политиката” (1997) и “Закон и неговата среда” (2002). Понастоящем живее във Франция.

³ Валери Жискар д'Естен е президент на Франция от 1974 до 1981 г. Като председател на Конвента за бъдещето на Европа от 2001 г. той е и основната фигура в изготвянето на проекта за конституция на ЕС.